

QORTI TAL-APPELL

IMĦALLFIN

**S.T.O. PRIM IMĦALLEF SILVIO CAMILLERI
ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMĦALLEF NOEL CUSCHIERI**

Seduta ta' nhar il-Ġimgħa 30 ta' Ottubru 2015

Numru

Rikors numru 471/2007 FS

Bank of Valletta p.l.c.

v.

**Carmelo Farrugia Melfar Ltd;
Joseph u Brenda miżżewġin Farrugia;
Carmelo u Carmelina miżżewġin Farrugia**

1. Dan huwa appell tal-intimati *Carmelo Farrugia Melfar Limited et* ["l-intimati"] minn dikriet li laqa' talba tar-rikorrenti *Bank of Valletta p.l.c.* ["ir-rikorrenti"] magħmula taħt l-art. 258(ċ) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili għall-esekuzzjoni ta' kuntratt pubbliku wara l-għeluq taż-żmien imsemmi f'dak il-pargrafu. Il-fatti rilevanti huma dawn:

2. B'kuntratt tad-29 ta' Frar 2000 fl-atti tan-Nutar Victor John Bisazza, l-intimati għarfu li għandhom jagħtu lir-rikorrenti s-somma vera, ċerta u likwida ta' mija u disgħa u tmenin elf, erba' mija u sbatax il-lira ta' Malta (Lm189,417), flimkien mal-imgħax u l-ispejjeż. Billi kienu għaddew aktar minn ħames snin¹ minn dakinhar li fih il-kuntratt seta' jiġi esegwit, ir-rikorrenti talbet illi l-qorti tawtorizza l-esekuzzjoni tal-kuntratt. L-intimati wiegħbu li t-talba għandha tiġi miċħuda billi ma humiex debituri tar-rikorrenti.

3. B'dikriet tat-18 ta' Ottubru 2011 li minnu sar dan l-appell l-ewwel qorti laqgħet it-talba tar-rikorrenti u awtorizzat l-esekuzzjoni tal-kuntratt għas-somma ta' seba' mija u disgħa u tletin elf, disa' mija u tmienja u erbgħin euro u sebgħa u disgħin ċenteżmu (€739,948.97) "inkluż l-imgħaxijiet ... .. sal-15 ta' Awissu 2008 ... .. *oltre* mgħaxijiet sad-data tal-ħlas".

4. Fil-konsiderazzjonijiet tagħha l-qorti osservat illi l-intimati "qegħdin jibbażaw parti mid-difiza tagħhom fuq il-kunċett tal-*ultra duplum* – li l-imgħax ma għandux jeċċedi l-kapital fil-kuntratt tal-mutwu". Din ir-regola, kompliet tgħid l-ewwel qorti, "hija applikabbli għall-kuntratt ta' mutwu", iżda "ma hix applikabbli fil-każ ta' kanonizzazzjoni ta' flus b'sentenza". Fil-każ ta' dejn

---

¹ L-art. 258(c) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili jgħid illi l-proċedura ta' rikors taħt dak l-artikolu hija meħtieġa għall-esekuzzjoni ta' kuntratt pubbliku dwar dejn ċert, likwidu u li għalaq wara li jkun għaddew tliet snin (mhux ħamsa) minn dakinhar meta l-kuntratt seta' jiġi esegwit.

kanonizzat b'sentenza l-imgħaxijiet ma jintlaqtux b'dik ir-regola għax huma regolati, minflok, bl-art. 1139 tal-Kodiċi Ċivili:

“**1139.** ... .. jekk l-obbligazzjoni jkollha biss bħala oġġett il-
fklas ta' somma determinata, id-danni li jiġu mid-dewmien tal-
esekuzzjoni tagħha jkunu jikkonsistu biss fl-imgħaxijiet fuq is-
somma li jkollha tingħata meqjusin bit-tmienja fil-mija fis-sena.”

5. Il-qorti mbagħad ikkonkludiet billi għamlet dawn il-konsiderazzjonijiet:

“L-intimati jsostnu li l-imgħax kellu jgħaddi fuq il-kapital biss u mhux il-kapital u l-imgħax. L-intimati sostnew li bil-mod kif inħadmu l-kontijiet mill-bank dan iwassal għal interessi komposti. Il-qorti tirrileva però li dak li hemm fil-kostituzzjoni ta' debitu ma jistax jiġi attakkat sakemm ma jingibux provi ta' kawża li tattakka l-istess kuntratt jew xi ittra tal-bank ta' rinunzja. Imkien matul il-proċeduri ma ġie asserit li l-kostituzzjoni ta' debitu huma żbaljati. Jidher ċar li hemm is-somma likwidata u wara l-imgħax għaddejjin. Il-qorti ma tħossx li għandha tvarja b'ebda mod il-kontegġi magħmula mill-bank għax dawn jidhru validi u infatti l-unika asserzjoni tal-intimati hija l-metodu kif inħadmu l-imgħaxijiet, ma' liema sottomissjoni din il-qorti ma taqbilx.”

6. L-intimati appellaw minn dan id-dikriet b'rikors tas-7 ta' Novembru 2011 li għalih ir-rikorrenti wiegħbet fil-25 ta' Novembru 2011. L-aggravji tal-intimati huma (i) illi d-dikriet appellat imur *ultra petita* għax it-talba tar-rikorrenti kienet biss biex tiġi awtorizzata tesegwixxi l-kuntratt, bl-ispejjeż, u ma kien hemm ebda talba għal-likwidazzjoni tal-ammont dovut, u (ii) illi, ukoll jekk il-qorti kellha tagħmel likwidazzjoni tal-ammont li għandu jitħallas, “dan kellu jkun f'forma ta' x'inhu s-sorta u minn meta kellu jibda jgħaddi l-imgħax fuq is-sorta” u mhux “somma waħda mingħajr distinzjoni bejn sorta u mgħax”, sabiex tkun tista' tara

jekk l-imgħax qabiżx il-kapital, bi ksur tal-projbizzjoni ta' mgħaxijiet *ultra duplum*.

7. Dwar l-ewwel aggravju – li l-ewwel qorti kellha biss tilqa' jew tiċċhad it-talba għall-esekuzzjoni tal-kuntratt u mhux ukoll tgħid x'fadal li jitħallas taħt il-kuntratt – din il-qorti tosserva illi, kif sewwa tgħid ir-rikorrenti fit-twegiba tagħha għall-appell, l-esercizzju li għamlet l-ewwel qorti kien meħtieġ fid-dawl tal-kontestazzjoni tal-intimati "illi huma mhux debituri". Biex tara jekk dan huwiex minnu jew le l-ewwel qorti kellha bilfors tagħmel l-esercizzju li tqabbel iċ-ċifra msemmija fil-kuntratt biex iżżid l-imgħaxijiet li jżdiedu mad-dejn u tnaqqas il-ħlasijiet li saru akkont. Hekk biss l-ewwel qorti setgħet tara jekk l-intimati humiex debituri u, jekk iva, ta' kemm.

8. L-ewwel aggravju huwa għalhekk miċċhud.

9. It-tieni aggravju gie mfisser hekk:

"Fit-tieni lok anki jekk għal grazzja tal-argument l-ewwel onorabbli qorti setgħet tagħmel il-likwidazzjoni *ossia* kalkolu tal-ammont dovut, dan kellu jkun f'forma ta' x'inhu *s-sort*e u minn meta kellu jibda jgħaddi l-imgħax fuq dak is-*sort*e. Fis-sentenza appellata l-ewwel onorabbli qorti ma għamlet xejn minn dan u llikwidat l-ammont li deħrilha dovut mill-appellanti f'somma waħda mingħajr distinzjoni bejn *sort*e u imgħax.

"*Inoltre*, meta għamlet dan l-ewwel onorabbli qorti ma segwiex il-prinċipji legali bażiċi f'dan il-kamp.

"Illi r-rikors promotur ipprezentat mis-soċjetà appellata mhux rikors biex tordna l-esekuzzjoni ta' sentenza li minħabba it-trapass taż-żmien ma setgħetx tiġi esegwita mingħajr awtorizzazzjoni speċifika mill-qorti. Ir-rikors promotur huwa sabiex is-soċjetà appellata tiġi awtorizzata tesegwixxi kuntratt ta'

kostituzzjoni ta' debitu. Issa filwaqt li f'sentenza s-*sorte ossia* l-kapital ikun speċifikat b'mod separat u b'mod ċert u l-imgħaxijiet indikati li għandhom iġhaddu minn data speċifikata u bl-liema rata ta' mgħax, fil-każ odjern meta wieħed jara l-kuntratt in kwistjoni minn din iċ-ċarezza m'hemm xejn. Dan huwa importanti li jiġi kkunsidrat minħabba illi f'każ ta' kostituzzjoni ta' debitu b'hal dak in kwistjoni, il-kuntratt ta' kostituzzjoni ta' debitu ma jikkostitwixxix novazzjoni imma huwa intiż (u mhux dejjem jirnexxilu) jekk redatt tajjeb illi jikkristallizza sitwazzjoni fattwali u legali.

"Fil-każ odjern il-bank appellat kien ta' self ta' Lm115,000 lis-soċjetà appellanti b'kuntratt tad-29 ta' Ottubru 1991. Is-soċjetà appellanti giet moruża fil-ħlasijiet u fuq talba tal-bank appellat hija, flimkien mal-appellanti l-oħra b'hal garanti solidali, wara ħlas ta' Lm18,800 akkont tal-kapital, ikkostitwiet ruħha vera, ċerta u likwida debitorji fis-somma ta' Lm189,417, liema somma tinkludi l-imgħaxijiet dovuti sa dik id-data. L-istess kuntratt ikompli jgħid "*interest shall continue to accrue at such rate at the bank's sole discretion not exceeding the maximum rate allowed by law*".

"L-esponenti jissottomettu illi skond l-istess kuntratt ladarba d-dicitura użata hija "*interest shall continue to accrue*", jidher ċar illi l-intenzjoni tal-partijiet kienet illi l-imgħax kellu jibqa' għaddej fuq is-*sorte* li kien dovut u mhux fuq is-somma komplessiva tas-*sorte* u mgħax. Li kieku kien mod ieħor il-kuntratt kien jgħid "*interest shall accrue on the said sum*". Iżda l-partijiet ma għażlux hekk. Issa l-bank appellat ma jistax jinterpreta l-kuntratt b'hal kieku kien hemm ftehim li jgħaddi mgħax fuq is-*sorte* u l-imgħax iddikjarat b'hal dovut bl-imsemmi kuntratt tal-2000. Il-kuntratt tal-2000 huwa intenzjonat biss biex ikun hemm ftehim fuq l-ammont dovut u xejn aktar. Din l-interpretazzjoni l-ewwel onorabbli qorti skartatha kompletament (minkejja enfasi mill-appellanti fit-trattazzjoni finali quddiemha) u għalhekk il-bażi legali u fattwali kollha ta' kif l-ewwel onorabbli qorti waslet għall-ammont imsemmi fid-*decide* tas-sentenza hija kompletament ħażina.

"L-ewwel onorabbli qorti fis-sentenza tagħha assmumiet li kienet talba għal ħlas, meta fil-fatt dan mhux minnu. Jidher illi l-ewwel onorabbli qorti tfixklet fin-natura tal-proċeduri quddiemha b'kawża għal kanonizzazzjoni ta' kreditu, meta dan ma kienx minnu. Iżda anki jekk għal grazzja tal-argument wieħed kellu jimmaġina li din it-talba kienet hemm (jiġifieri li l-proċeduri kienu għal kanonizzazzjoni ta' kreditu), f'każ ta' mutwu huwa paċifiku illi l-imgħax ma jistax jeċċedi l-kapital. Dan l-istess l-ewwel onorabbli qorti stqarrietu, iżda mbagħad marret biex tgħid illi l-kreditu tas-soċjetà appellata kien ġej minn *overdraft*. Imma dan mhux minnu. Fil-każ odjern il-kreditu huwa naxxenti minn self sempliċi u mhux minn *overdraft*. Għalhekk l-argumenti użati mill-ewwel onorabbli qorti għar-rigward ta' *overdraft* huma

kompletament irrilevanti għall-każ odjern. Jigi rilevat illi fi kwalunkwe każ huwa paċifiku wkoll illi filwaqt li jkun għadu qed jigi operat *overdraft* hu veru illi l-prinċipju tal-*ultra duplum* ma japplikax; meta jkun hemm *call in l-overdraft* tiġi kkunsdirata bħal self (*mutuum*) minn dak il-mument 'il quddiem u minn dak il-mument 'il quddiem japplikaw ir-regoli tas-self ukoll għal dak li jirrigwarda l-imgħax.

“Jigi rilevat ukoll illi l-esponenti qatt ma ssottomettew li kienu qed jattakkaw ir-validità *o meno* tal-kuntratt tas-sena 2000.

“L-esponenti ssottomettew illi l-istess ammont imsemmi fl-att tas-sena 2000 jikkonsisti f'*sorte* (kapital) u imgħax. Il-bank appellant ma ġab ebda prova fiex dan l-ammont kien jikkonsisti u għalhekk l-ewwel onorabbli qorti ma setgħet tasal għal ebda konklużjoni dwar l-ammont fil-fatt dovut. *Inoltre*, l-esponenti ssottomettew *diskette* mogħtija lilhom mill-bank stess li tindika b'mod inekwivokabbli illi l-ħlasijiet li kellhom isiru kellhom kuntrarjament għas-sistema normali jiġu approprijati għall-kapital u mhux għall-imgħax u dan sakemm jinbigħu il-proprietà tas-soċjetà appellanti. L-unika prova li kellhom l-appellanti kienet biss id-*diskette* għax kull xhud imtella' minnhom li kien u / jew għadu impjegat tal-bank ma seta' jiftakar xejn dwar din id-*diskette*. L-ewwel onorabbli qorti minflok qagħdet fuq l-aktar ħaġa konkreta u tangibbli (bħal *diskette* li fil-*properties* tagħha turi biċ-ċar min kien ħoloqha) ekwivalenti għal kitba ippreferiet issostni mingħajr ebda ġustifikazzjoni li din il-prova mhijiex konvinċenti. Għalhekk l-ewwel onorabbli qorti meta sostniet hekk neħhiet kriterju li seta' jwassal għall-ammont dovut.”

10. Il-kwistjonijiet essenzjalment huma tnejn: (i) l-imgħaxijiet fuq id-dejn tal-intimati jintlaqtu bir-regola ta' *ultra duplum*? Jekk jintlaqtu, trid imbagħad tara (ii) jekk, bil-kuntratt tad-29 ta' Frar 2000, li qiegħda tintalab l-esekuzzjoni tiegħu, l-imgħaxijiet li għaddew sa dakinhar ġewx kapitalizzati jew le. Jekk iva, ir-regola *ultra duplum* toqot biss l-imgħaxijiet minn dakinhar tal-kuntratt sallum; jekk le, trid tqis ukoll l-imgħaxijiet li għaddew sa dakinhar tal-kuntratt biex tista' tgħid jekk, flimkien, jaqbzux il-kapital.

11. Il-kuntratt tad-29 ta' Frar 2000 fl-atti tan-Nutar Victor John

Bisazza jgħid hekk fil-parti li hija relevanti għal din il-vertenza:

“Whereas by virtue of a deed in my records of the twenty ninth (29th) day of October of the year one thousand nine hundred and ninety one (1991) the Bank had granted on loan to the Debtor the sum of one hundred and fifteen thousand Maltese liri (Lm115,000) ... ..

“ ... ..

“Now therefore, the Debtor, hereby constitutes itself true, certain and liquid debtor in favour of the Bank, which accepts, in the global sum of one hundred and eighty nine thousand four hundred and seventeen Maltese liri (Lm189,417) inclusive of accrued interest to date.

“Interest shall continue to accrue at such rate at the Bank's sole discretion not exceeding the maximum rate allowed by law.”

12. L-ewwel kwistjoni mela hija jekk id-dejn jintlaqatx bir-regola *ultra duplum*.

13. Ir-regola li l-imgħax ma jistax jitla' aktar mill-kapital hija regola ġejja mid-dritt Ruman, kodifikata fil-*Lex 27 Cod. de usuris* — li tgħid illi l-imgħax mhux imħallas ma jistax jitla' aktar mill-kapital — u fin-Novelli 121 u 138 — li jgħidu li l-imgħax kollu, ukoll dak ġà mħallas, ma jistax ikun aktar mill-kapital². Dawn kienu uħud minn serje ta' interventi leġislativi maħsuba biex iħarsu lid-debitur, fosthom il-*leges fenebres* u r-regola kontra l-anatoċiżmu, li nsibuha wkoll fil-Kodiċi Ċivili. Dawn il-provvedimenti kienu

---

² Għalkemm il-*lex de usuris* hija parti mid-dritt Malti, in-Novelli 121 u 138 ma kinux inkorporati: ara John Francia *nomine v. Alfredo Apap*, Kumm. 15 ta' Jannar 1935, Vol. XXIX-III-73, u Caterina Bonello *et v. Giuseppa Lanzon*, 14 ta' Jannar 1964, Vol. XLVIII-III-1363.

jolqtu l-imgħaxijiet konvenzjonali, *i.e. usuræ in obligatione*, u mhux *usuræ quæ officio iudicis præstantur*.

14. Qalet sew għalhekk l-ewwel qorti illi r-regola “hija applikabbli għall-kuntratt ta’ mutwu”, u “ma hix applikabbli fil-każ ta’ kanonizzazzjoni ta’ flus b’sentenza”, għalkemm imbagħad jidher illi qieset dejn kanonizzat b’kuntratt bħallikieku huwa kanonizzat b’sentenza għall-għanijiet tal-esenzjoni mill-*ultra duplum*. Id-dejn kanonizzat b’kuntratt, iżda, ma huwiex dovut *officio iudicis*. Fil-każ tallum id-dejn huwa kanonizzat, iżda b’kuntratt pubbliku mhux b’sentenza, u għalhekk jintlaqat bir-regola *ultra duplum*.
15. It-tieni kwistjoni hija jekk l-imgħaxijiet li jiformaw parti mis-“somma globali” kanonizzata ta’ mija u disgħa u tmenin elf, erba’ mija u sbatax il-lira ta’ Malta (Lm189,417) – *i.e.* id-differenza bejn is-somma globali u s-self oriġinali ta’ mija u ħmistax-il elf lira ta’ Malta (Lm115,000), *viz.* erbgħa u sebgħin elf, erba’ mija u sbatax il-lira ta’ Malta (Lm74,417) – ġewx kapitalizzati bis-saħħa tal-kuntratt tad-29 ta’ Frar 2000.
16. Il-qorti tifhem illi, ladarba ssemmiet somma speċifika – dik ta’ mija u disgħa u tmenin elf, erba’ mija u sbatax il-lira ta’ Malta (Lm189,417) – bħala s-somma dovuta, mingħajr ma nqasmet bejn kapital u mgħax, iżda biss bħala somma waħda globali, din hija indikazzjoni ċara illi l-kapital u l-imgħax qegħdin jitqiesu

bħala somma waħda u li, għalhekk, l-imgħax ġie assimilat mal-kapital: fi kliem ieħor, li l-imgħax dovut sa dakinhar ġie kapitalizzat. L-argument tal-intimati, imsejjes fuq il-kliem “*interests shall continue to accrue*”, ifisser biss illi l-imgħaxijiet, għalkemm dawk akkumulati sa dakinhar ġew kapitalizzati, ma waqfux iżda jkomplu għaddejnin fuq il-kapital, magħduda l-imgħaxijiet kapitalizzati, dovut minn dakinhar tal-kuntratt.

17. Ir-regola *ultra duplum* għalhekk tolqot il-kapital “ġdid” ta’ mija u disgħa u tmenin elf, erba’ mija u sbatax-il lira ta’ Malta (Lm189,417) u tfisser illi, sakemm ma ssirx kapitalizzazzjoni oħra kif igħid l-art. 1142 tal-Kodiċi Ċivili, l-imgħaxijiet minn dakinhar tal-kuntratt ma jstgħux jaqbżu l-kapital. Għalhekk id-dejn b’kollox jista’ jitla’ biss sa’ tliet mija u tmienja u sebgħin elf, tmien mija u tlieta u erbgħin lira ta’ Malta (Lm378,843) jew tmien mija u tnejn u tmenin elf, erba’ mija u ħamsa u erbgħin euro u erbgħa u tmenin ċenteżmu (€882,445.84), li ma jeċċedix is-somma ta’ seba’ mija u disgħa u tletin elf, disa’ mija u tmienja u erbgħin euro u sebgħa u disgħin ċenteżmu (€739,948.97) msemmija mill-ewwel qorti.

18. Għal dawn ir-raġunijiet il-qorti tiċħad l-appell u tikkonferma d-dikriet appellat.

19. L-ispejjeż, kemm tal-ewwel grad u kemm tal-appell, kif ukoll l-ispejjeż tal-esekuzzjoni, iħallsuhom l-intimati.

Silvio Camilleri
President

Giannino Caruana Demajo
Imħallef

Noel Cuschieri
Imħallef

Deputat Registratur
df